

DOKORÁN

maj

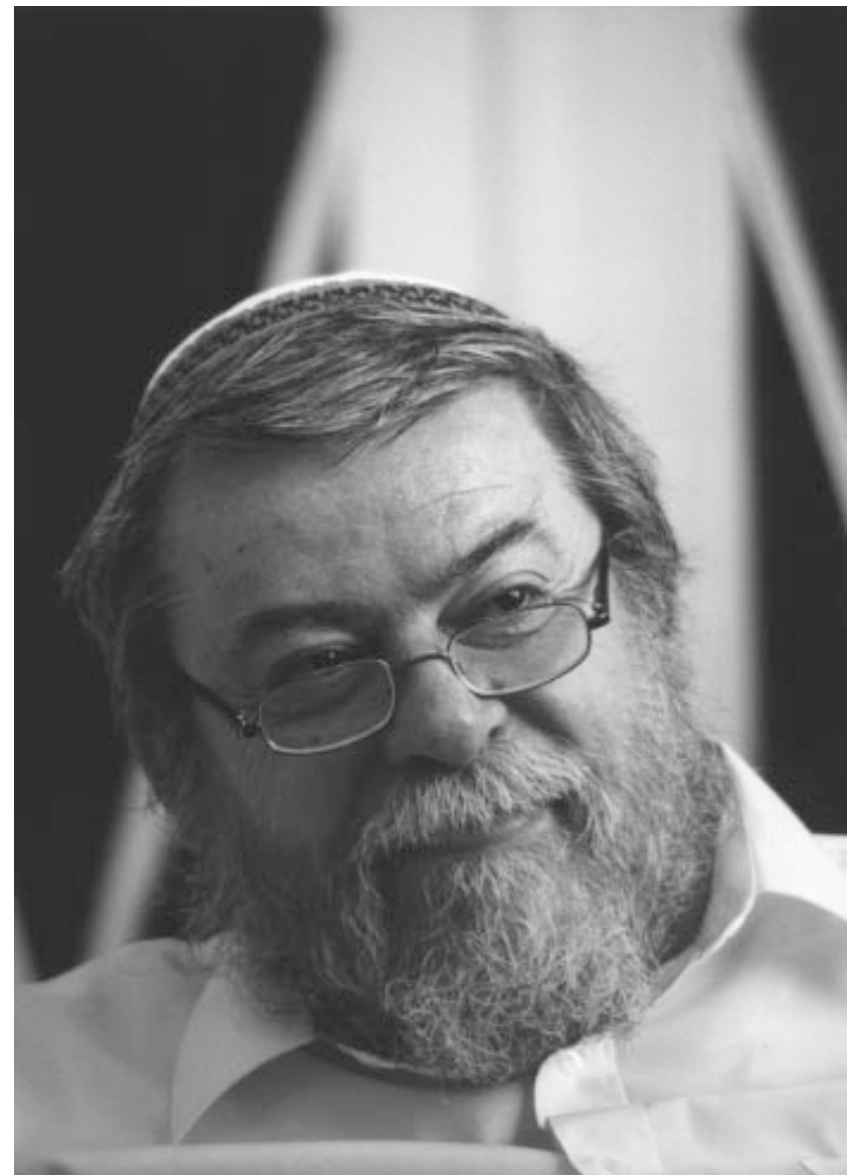
KAROL EFRAIM SIDON
ČERVENÁ KRÁVA

Rozhovory s Karlem Hvižďalou

Dokořán
Máj
2002

*Jsme velmi komplikované organismy
a komplikované duše, máme vědomí,
podvědomí, nevědomí, ego, libido,
myšlenky se nám honí hlavou,
ale právě kvůli tomu si Bůh svět stvořil,
aby nám dal možnost se s tím trápit.*

Karol Efraim Sidon
pražský a zemský rabín

© Karol Sidon, Karel Hvizďdala, 2002
Layout © Matěj Šuhájek, 2002
Photography © Jan Malý ml., 2002

ISBN 80-86569-30-6 (Dokořán, Praha)
ISBN 80-86643-00-X (Máj, Praha)

ÚVODEM

Když rabbi Šem Tov viděl, že se na jeho lid valí nějaké neštěstí, chodil se zpravidla usebrat na paseku v lese. Zapálil tam oheň, odříkal určitou modlitbu a učinil zázrak, kterým neštěstí odvrátil.

Později, když se jeho žák Magid z Meziriče snažil pohnout nebesy ze stejných příčin, odešel na totéž místo do lesa a řekl: „Poslyš, Pane světa. Nevím, jak rozdělat oheň, modlitbu však ještě odříkat umím.“ A stal se zázrak.

Ještě později chodil do stejného lesa rabbi Moše ze Sasova a prosil za lidi těmito slovy: „Nevím, jak rozdělat oheň, ale vím, kde je to místo, a to by mělo stačit.“ Stačilo to. I tentokrát se stal zázrak.

Ve čtvrté generaci přišla řada na rabbi Rižinského. S hlavou v dlaních seděl doma v křesle a hovořil k Bohu: „Nedokážu rozdělat oheň, neznám modlitbu, ani místo nemohu v lese najít. Vše, čeho jsem schopen, je vyprávět tento příběh. Mělo by to stačit.“ A stačilo. Zapůsobila tajemná síla slova.

Knihu jsme nazvali Červená kráva, protože pro nás představuje symbol tajemství, kterých je plný každý život, i ten náš.

Karel Hvizďdala

9. února 2002, Dobřichovice

O PAMĚTI

Někdy se říká, že židovství je cvičení paměti...

Židovský způsob existence je jako strom, má plno větví a plno projevů: má listí, plody, kůru a je velice těžké takový složitý strom zredukovat na jeden jeho prvek.

A nelze říci, přistoupíme-li na tento příměr, že paměť je míza židovství?

Asi máte dost pravdu, ale přece jenom bych si tím nebyl tak úplně jistý. Když jsem žil ještě v Německu v Heidelbergu, tak jsme tam měli kamarádku, která byla z konzervativní rodiny, nebyla zbožná a říkala, že celou tuhle záležitost, tedy judaismus, nepotřebuje. A skutečně to byla dobrá a čestná žena. Ale člověk, když takhle mluví, tak si málokdy uvědomuje, že je plod nebo lístek na nějakém stromě, a i když nebudeme myslet na judaismus, tak každý z nás je nejen dítětem svých rodičů, ale i výchovy, je produktem minulého úsilí lidí, jejich přemýšlení, morálky, zvyklostí atd. A tohle všechno není v zásadě možné bez paměti. Snaha udržet si paměť je vlastně snahou udržet si vědomí toho celého stromu, z kterého člověk vyrostl. Není to samozřejmě jednoduchá věc, respektive je to skoro nemožná věc, protože naše paměť je taková, jakou ji máme. Jsme lidé zapomnětliví a věci, které jsou nám nepřijemné, odsouváme stranou. Judaismus je zvláštní v tom, že nám tyto skutečnosti neustále připomíná. Neustále nás burcuje k tomu, abychom si ty základní lapsy našich dějin a dějin

lidstva připomínali a neustále si uvědomovali lapsy, na které naráží přirozenou cestou každý člověk. Judaismus nám naznačuje cestu, jak na tyto problémy nezapomínat a jak se s nimi vypořádat.

Vlastně Talmud je připomenutí toho nejdůležitějšího, co si Židé do čtvrtého či pátého století sami o sobě pamatovali...

V tradiční rabínské literatuře, včetně Talmudu a koneckonců i Tóry, nejde o to popsat celou historii, ale vybrat z ní okamžiky významné pro existenci našeho stromu. Ne jestli nějaký král zvítězil nebo prohrál, to jsou události, které patří do kronik. Když vezmete Bibli a čtete Královské knihy, dočtete se tam třeba o Achabovi: Jestli chcete vědět, v kolika bitvách vyhrál, tak si zajděte do knihovny, najdete si kapitolu o izraelských kráľích a tam se to dozvíte. V Bibli to není, protože z duchovního hlediska to není důležité. I do Talmudu se dostávají věci jen proto, že mají nějakou souvislost s tím, co se tam vykládá. Ale to, co se tam vykládá, není historie.

A lze říci, že je to spíše filozofie?

Nevím. V Talmudu jsou dva proudy: halacha a agada. Halacha představuje právní řád a agada má blíž k filozofii, i když nazvat tyto texty filozofií zrovna neseďí. Člověk tam ale může nalézt i skutečnosti, které jsou zajímavé pro dějepisce. Dnes by se asi řeklo, že je to program, v jehož rastru zůstanou jen uzlové momenty. Pak je důležité si uvědomit, že Tóra sama, jako základ judaismu, začíná stvořením a jde šestadvacet generací. Od stvoření, tedy od Adama, až po smrt Mojžíše. A končí těsně před tím, než Židé vstoupí do Zaslíbené země. Tedy končí v okamžiku, kdy se Židé dívají na svou budoucnost, na její kontury.

Já v tomhle čučení do budoucnosti vidím dost důležitý moment právě proto, že v tomhle uzlovém bodě je všechno důležité obsaženo. Všechno ostatní, co se děje, jsou už jen variace na daná témata. Pamatovat si jednotlivosti je jednak nemožné, a za druhé zbytečné. Je důležité vědět, když přichází nějaká situace, že existuje klíč k jejímu pochopení. A k tomu slouží celá tradice.

A není to také tím, že se historie opakuje? Dějiny cechu či obce mohou být někdy zajímavější...

O tom psaly samozřejmě kroniky. Rabbi David Gans je známý především jako historik. Historické ozvy se objevují ve slichot, v poezii. Rabbi Avigdor Káro, který zažil jako malý kluk pogrom, napsal slichu, která se u nás čte na Jom kipur a v níž se připomíná pogrom v Praze za Václava IV. Je to jeden typ literatury, elegie, která jde lidem ze srdce, v níž se hovoří o lidském utrpení a v níž se žádá Bůh, aby to vzal na vědomí. Lidé říkají, my jsme poslušní, děláme, co můžeme, ale je to strašlivě těžké, tak nám, Bože, pomoz. Ta sama událost je samozřejmě důležitá, ale smysl je v rámci apelu na Stvořitele, aby udělal pořádek, protože my to nedokážeme.

Dnes se často zkoumá rozdíl mezi historií narativní, vyprávěnou, tradovanou a psanou. Je v židovské historii v těchto dvou podáních nějaký významnější rozdíl?

Židé mají dvě Tóry (první část hebrejské Bible: Pět knih Mojžíšových) nebo jednu dvojedinou. Jedna z těch Tór je psaná, a to je ta, kterou dostal Mojžíš na Sinaji. A ta druhá Tóra je ústní. Tu dostal taky na Sinaji a je komentářem k Tóře psané. Je samozřejmé, že žádná kniha se neobejde bez komentáře. Člověk se přinejmenším musí naučit číst písmenka, vědět, jak se skládá věta, vědět něco o stylu. Proto Tóra

psaná je nemyslitelná bez Tóry ústní. Paradoxní je, že i ta ústní Tóra, jejíž specifikum spočívá v tom, že je ústní, musela být fixována písemně nejdříve jako Mišna, potom jako komentář k Mišně, což je Talmud. Princip učitele je v tomto podání velice důležitý, neboť pomáhá tomu, kdo se zabývá Tórou, aby četl správně. Ústní tradice, tak jak je fixovaná, obsahuje jednak tradici halachickou, a jednak agadu. Z „midrešej halacha“ a z „midrešej agada“ je možné usuzovat na to, v které době kdo přibližně žil. Tím se právě zabývali kronikáři, jako například David Gans.

A propos: za pár dnů se slaví Roš ha-šana, hlava roku, Nový rok. Jak určili staří mudrci dobu stvoření světa a narození Adama?

Rok 5762 začíná sedmnáctého září 2001 večer v osmnáct hodin padesát pět minut a slaví se ještě osmnáctého a devatenáctého září. Podle Talmudu uběhlo od stvoření Adama do vyhnání Adama a Evy z Ráje dvanáct hodin. Nejde ale o náš čas, ale o jiný časosvět. Od té doby se dají generace již řádně počítat až k Mojžíšovi a východu z Egypta. Pak zase existuje zmínka o tom, jak dlouho se stavěl Šalomounův chrám, a to se již pomalu dostáváme do historického času, v němž existují záznamy o jednotlivých kráľích. Něco tam falíruje, ale učenci si s tím dali práci a došli k tomuto číslu.

Jak se dá chápat skutečnost, že podle Bible Adam žil devět set třicet let?

S tím nehnete, protože to tam je napsané. Pro mě to zůstává tak a každý si s tím může dělat, co chce. Adam měl žít tisíc let, a sedmdesát nechal Davidovi. To je midraš, interpretace, která chce zdůraznit souvislost mezi Adamem, prvním člověkem, a Mesiášem. Adam si řekl, dobře, já budu žít sice o sedm-

desát let míň, už toho mám stejně plné zuby, ale těch sedmdesát let věnuji smyslu své existence.

Jak mám rozumět tomu, že je věnoval Davidovi, tedy smyslu své existence?

Vůbec myšlenka Mesiáše jako syna Davida vlastně v sobě obsahuje ideu dovršení světa. Svět se dobere smyslu své existence v rámci tohoto světa, což je – podle mého názoru – významný a převratný prvek v myšlení lidí té doby, která nic takového neznala. Kdybyste se zeptal Egyptanů, Řeků nebo Babyloňanů, jestli uvažují o tom, kam svět směřuje, že tu není odvdzycky a že má svůj cíl, tak by se na vás dívali jako na Maršana. Oni sice měli bohy, ale z jiných důvodů. Myšlenka Mesiáše je naprosto nový princip v lidském myšlení. Když Adam dává sedmdesát let Davidovi, tak dává sedmdesát let smyslu své existence, protože od Davida se odvíjejí další generace až po Mesiáše.

Proč je každá generace povinna považovat se za tu, která je vyváděna z egyptského otroctví? Jak toto souvisí s cvičením paměti?

Jednak to můžete chápat tak, že si řeknu, jsem potomek těch a těch, a nebýt jich, tak jsem zůstal v otroctví v Egyptě. A pak je ještě jeden výklad, že z Egypta skutečně vycházíme všichni. A to je těžké vysvětlit. My lidé žijeme v čase, rodíme se v rámci generací tak, jak jdou po sobě, máme dějiny. Bůh je ale věčný. Chápu to tedy tak, že moment východu z Egypta je stejně důležitý jako darování Tóry, takže trvá stále, jako kdyby se lidské časné setkalo s věčným. Podíváte-li se o Pesachu, o svátku odchodu z Egypta, na zeměkouli z hlediska věčnosti, což je dost těžké, tak byste viděl dne patnáctého nisanu, jak všichni odcházíme z Egypta, všechny generace. Každá rodina u svého svátečního sederového stolu obětuje

beránka v jediný okamžik věčnosti. Z hlediska věčného bytí je to stále.

Ještě se to pokusím říci jinak. Je otázka, proč vůbec nějací nežidé se stávají Židy, i když s tím nemají nic společného. Jsou to třeba Češi, Francouzi, Eskymáci atd. Že Židé jsou praštění, no prosím, ale proč by měli být praštění ti ostatní? Odpověď je velmi zarážející, že totiž jejich duše šestého sivanu, kdy došlo k darování Tóry, byla přítomná, ale protože byla v proudu jiného národa, tak se nemohla svobodně projevit. Tím se vysvětluje prozelyta, který se „prozelytuje“, tedy dobrovolně přistupuje na židovskou víru. Ger šejt-gajer. Je tedy prozelytou ještě předtím, než se prozelytou stal. Jeho duše už byla k tomu, co se pak stalo, připravená. To je jeden z možných výkladů. A tím se zase obloukem dotýkáme paměti. Možná že naše hlubší paměť funguje, aniž to víme.

Franz Kafka má někde ve svých denících zmínku o tom, že každá duše je nositelkou paměti od samého začátku. Každý člověk si nese v sobě celý proud předků a jejich myšlení...

Jednou jste se zmínil o tom, že Bůh je ten, který si pamatuje všechno. Je možné si říci, že modlitba je způsob, jak se dotknout této absolutní paměti?

V naší židovské historii máme některé uzlové osobnosti a události, na které se odvoláváme a prosíme Pánaboha, aby si je připomněl, protože pro něho je to velmi snadné. My všechno známe jen z vyprávění. On všechno zná jako reálné teď. Vraťme se ale trochu na zem.

Dobře, jak to bylo, když jste psal své první knížky Sen o mém otci a Sen o mně? To bylo vlastně o hledání vlastní zasuté paměti, nebo – co to vlastně bylo?

To byla snaha zachytit na papír zbytky dětské paměti, které se, jak člověk stárne, překrývají dalšími událostmi, a už nemá v sobě ani tendenci si tyto věci z paměti vyvolávat. To přijde, alespoň jak slýchám, mnohem později, kdy člověk začne senilnět. Dětské vzpomínky jsou během dospělosti zaneseny rmutem života, a důvodů, proč člověk zapomíná, respektive proč si nechce vzpomínat, je čím dál tím víc.

Proč by člověk neměl vzpomínat?

Já dnes nemám žádnou velkou potřebu si na mnoho věcí vzpomínat.

Protože byly nepříjemné? Nebo protože jste v nich selhal?

Tak i tak.

Ale přece jako je možné se učit z Talmudu, tak je možné se učit ze svých uzlových momentů či ze svých selhání, pokud má člověk sílu se zahlédnout povlivě, tedy bolestivě...

Vždycky řešíte nějaký životní problém a nějak ho vyřešíte. Nějak se to totiž stane. Tou událostí je věc vyřízená, nebo se nám to zdá. A pokud se k té události vracíte zpátky, můžete si ověřovat, jestli jste jednal správně, nebo jestli to jednání není kontinuálním pokračováním chronicky chybných výkonů z minulosti, ale to už je otázka psychoterapie. Upřímně řečeno, nejsem si úplně jistý, že je úplně vhodné pátrání v minulosti.

Proč si myslíte, že je to nevhodné? Uvedu příklad: Fotografové si třeba často prohlížejí své staré kontakty a snaží se uvědomit si staré chyby a zafixovat si do podvědomí reakci na nějaké situace a světlo, aby příště reagovali přesněji, zdařileji. Myslíte, že tohle o životě neplatí?

Jinak na to teologie odpovídá příběhem: Když hrncíř vystavuje na trhu své výrobky, tak si do první řady dá ty nejlepší, do kterých pak celý den tluče, aby pěkným zvukem přesvědčil kolemjdoucí, jaké má skvělé výrobky. Nakřáplé výrobky jsou v druhé řadě, do nich netluče, ale prodává je. Reklamu mu ale dělají ty, do kterých tluče, a to jsou Židé.

Bývalo kdysi zvykem, když některý obchodník ohlásil konkurz, tj. přišel na buben, že se dostavil obecní bubeník a bubnoval před jeho krámem. Jednou přišel bubeník před knihkupectví pana Fiedlera a začal bubnovat. Fiedler vyběhl ven a volá: „Co to má znamenat? Já přece nejsem plajte!“ Pak se zamyslel a dodal: „No co, když už jste tady, bubnujte dál.“

Chudák pan Fiedler má obchod s knihama, a to asi nikdy nebyl dobrý kšeft, takže plajte byl asi stále. Navíc před konkurzem jsme všichni, jenom nám to ještě nedošlo.

Vznikaly vtipy v koncentračních táborech?

Příslušník eses říká Židovi: „Když uhádneš, které z mých očí je skleněné, tak tě pustím.“ Žid odpoví: „Levé!“ „To je pravda,“ diví se voják. „Jak jsi na to tak rychle přišel, Žide?“ „Dívá se na mě tak lidsky,“ odpoví Žid.

To je jediný vtíp z koncentračního lágru, který jsem v literatuře našel.

A jaký vtíp byste řekl na rozloučenou s touto knížkou?

Víte, proč zabil Kain Ábela?

Ne.

Protože mu vyprávěl staré židovské vtipy.

Praha-Dobřichovice 2000–2002

SLOVNÍČEK POUŽITÝCH VÝRAZŮ

Diaspora – řecký termín pro „rozptýlení“, běžné označení pro židovské komunity mimo Izrael. Hebrejským ekvivalentem tohoto výrazu je **gola** nebo **galut** (jidiš **golet** či **goles**).

Halacha – židovský zákon, který upravuje způsob jednání a chování Židů a jejich práva. V užším slova smyslu se jako halacha označuje legislativní část Talmudu; naproti tomu **agada** je označení pro neprávní část Talmudu.

Kašer (jidiš: **košer**) – výraz označující rituální způsobilost a čistotu, zejména potravin. Židům je dovoleno jíst pouze kašer, tj. rituálně nezávadné potraviny.

Kašrut – doslova „rituální způsobilost“. Termín označující náboženskou platnost předmětu či potřeby podle židovského zákona.

Kohen – kněz; instituce kněžstva u Židů se datuje z doby darování Tóry na Sinaji. Kněžský původ se dědí po otci a je většinou naznačen příjmením jako Cohen, Kagan, Kahn, Kohn či Katz.

Micva (plurál: **micvot**) – náboženský předpis či příkázání, které je Žid povinen plnit. Těchto příkázání je celkem 613: kladných je 248 a záporných 365 a jsou buď přímo obsažena v Tóře, nebo odvozena z Tóry talmudskými učenými.

Midraš – doslova „studium, interpretace“; tímto termínem se označuje jak metoda výkladu Tóry, tak literatura, která tuto metodu obsahuje.

Mikve – nádrž s čistou přírodní vodou, v níž je možno nabýt rituál-

ní čistoty. Má pojmout nejméně 762 litrů vody a být tak hluboká, aby se v ní mohl ponořit dospělý člověk.

Minjan – modlitební minimum deseti dospělých mužů, bez něhož společenství nesmí konat žádnou veřejnou pobožnost.

Prozelyta – termín řeckého původu označující konvertitu k judaismu, to je toho, kdo se nenarodil jako Žid, tedy z židovské matky, ale na víru přestoupil. Hebrejské označení pro prozelytu je **ger**.

Talmud – monumentální dílo shrnující tradiční židovské učení, zejména právní a obřadní předpisy, mravní zásady a naučení a teologické otázky. Je dílem kolektivním, jeho vytvoření trvalo asi 1000 let a má přibližně 3500 známých autorů. Autoři Talmudu, který má 63 traktáty, byli většinou řemeslníci a své učení sami nese-psali – zaznamenali je až jejich žáci. Talmudy existují dva (babylonský, dokončený v 6. století, a jeruzalémský, dokončený v 5. století), mluvili se o Talmudu obecně, má se na mysli Talmud babylonský. K Talmudu existuje nesmírné množství komentářů, z nichž nejznámější je tzv. komentář Rašiho. Talmud babylonský má 6000 stran textu a obvykle 12 svazků (novější vydání s nejrůznějšími přídávky a komentáři 18 svazků). Kromě hebrejštiny vyšel úplný překlad Talmudu pouze v němčině (1897–1935) a v angličtině (1935–1952), v současné době se pracuje na kritickém vydání v hebrejštině a v angličtině.

Tfilin – modlitební řemínky, tj. malé černé kožené krabičky obsahující předepsané biblické pasáže a připevněné k černým řemínkům z kůže, které si dospělí muži navlékají při ranní bohoslužbě ve všední den.

Tóra – učení, zákon. Název pro Pentateuch (Pět knih Mojžišových) čili první část hebrejské Bible. V širším slova smyslu používán pro celou rabínskou tradici. Studium Tóry je svatým úkolem každého zbožného Žida.

(Pramen: Newman Ja'akov–Sivan Gavri'el: *Judaismus od A do Z*, Sefer, Praha 1992)

ŽIDOVSKÉ SVÁTKY, SLAVNOSTI A SMUTEČNÍ DEN

Svátky předepsané Tórou

Šabat (jidiš: **šábes**) – den odpočinku, sedmý den týdne (připadá na sobotu). Jeho dodržováním si Židé připomínají, že Bůh posvětil sedmý den na konci prvního týdne stvoření. O šabatu je Židům zakázána práce a některé další činnosti (v soudobé aplikaci například řízení auta, šití, vaření, psaní, hra na hudební nástroje, manipulace s penězi, užití ohně a elektřiny – počítaje v to zapnutí rádia či televize).

Vysoké svátky – k vysokým svátkům patří **Roš ha-šana** (Nový rok), **Jom kipur** (Den smíření) a sedm dní mezi nimi. Svátky připadají na první podzimní měsíc tišri (většinou na září). Nový rok je podle tradice dnem stvoření světa a platí pro něj podobná náboženská pravidla jako pro šabat. Den smíření je nejvýznamnějším židovským svátkem, v tento den Židé nepracují a drží celodenní půst. Ústřední pojem svátku, myšlenka smíření, předpokládá napravení, obnovu vztahu člověka k Bohu. Aby k tomu mohlo dojít, musí se věřící nejprve usmířit s lidmi. Tradice proto žádá, aby ten, kdo druhým jakkoliv ublížil, je požádal o odpuštění, dříve než se začne modlit.

Pesach – první ze tří poutních svátků hebrejského kalendáře. Takto označené svátky zvýrazňují důležité události dějin Izraele, jak o nich píše hebrejská Bible, ve spojení s oslavami úrody. Označení „poutní“ současně připomíná, že v biblických dobách museli Židé tou dobou putovat do jeruzalémského chrámu. Pesach neboli Svátek překročení trvá osm dní od 15. do 22. nisanu hebrejského kalendáře (přibližně duben), ale jen první a poslední dny mají plně

sváteční ráz a nesmí se při nich pracovat. Ostatní dny tvoří polosvátky, kdy práce není zapovězena. Židé při něm slaví vysvobození Izraele z egyptského otroctví a sám název svátku souvisí s desátou egyptskou ranou, jíž Hospodin usmrtil vše prvorozené v zemi vzpurného faraona. Podle Bible Bůh ušetřil, doslova „přeskočil“ (hebrejsky „pasach“) domy zotročených Izraelců, kteří přinesli oběť beránka a poté pod Mojžíšovým vedením opustili Egypt.

Šavuot (Svátek týdnů) – další poutní svátek, bezprostředně související se svátkem Pesach. Od počátku Pesachu ho dělí přesně sedm týdnů a podle toho dostal své jméno. Slaví se 6. a 7. sivanu hebrejského kalendáře (zpravidla druhá polovina května nebo první polovina června). Svátek týdnů má dvojí obsah – zemědělský (poutníci, kteří kdysi přinášeli do Chrámu prvotiny z nové úrody pšenice, tak vyjadřovali Stvořiteli vděčnost za vše, co země dává lidem) a duchovní – svátek je především oslavou dne, kdy Hospodin vyhlásil na hoře Sinaj svůj mravní zákon – Desatero – a předal Mojžíšovi knihu Božího učení, Tóru.

Sukot, Šemini aceret a Simchat Tóra – poslední poutní svátky, začínají 15. tišri (koncem září nebo počátkem října). První z nich, Svátek stanů (hebrejsky sukot), těsně souvisí s biblickým příkazem pobývat sedm dní ve stanech a trvá sedm dní od 15. do 21. tišri. Hned poté následuje Osmý den shromáždění (hebrejsky Šemini aceret) a mimo Izrael se slaví ještě další sváteční den (23. tišri) nazývaný Radost z Tóry (Simchat Tóra). Celkem jde tedy o devítidenní sváteční období, z něhož jen první a poslední dva dny mají plně sváteční ráz a nesmí se při nich pracovat. Ostatní dny tvoří polosvátky, kdy práce není zapovězena.

Náboženské slavnosti

Chanuka (Svátek zasvěcení) a **Purim** (Svátek losů) – tyto sváteční dny přibýly k Vysokým a poutním svátkům v pobiblické době a byly zavedeny na počest významných historických událostí. Od svátků se liší tím, že při nich neplatí úplný zákaz práce. Obě tyto slavnosti

připomínají Boží pomoc v dobách nouze a obě se slaví v zimním období. Osmidenní Svátek zasvěcení se slaví od 25. kislevu do 2. tevetu hebrejského kalendáře (většinou v prosinci) a upomíná na vítězství Židů nad vojáky Antiocha IV. Svátek losů připadá na 14. adar (přibližně únor, březen). Je to nejveselejší židovský svátek, jehož obsah souvisí s textem biblické knihy Ester. Zde se píše o úkladech proradného vezíra Hamana proti Židům v perské říši za vlády krále Achašveróše; Haman chtěl vyhladit všechny Židy, a proto házel „purim“ – losy, aby zvěděl nejpříhodnější den pro svůj strašný čin. Díky odvaze královny Ester a jejího bratrance Mordechaje se však ukrutný plán nezdařil.

Lag be-omer, Tu bi-švat – Lag be-omer (33. den omeru) se slaví 18. ijaru hebrejského kalendáře (přibližně únor); k tomuto dni se staly podle tradice dvě významné události. Jednak ustala epidemie, jíž padly za oběť tisíce žáků slavného talmudského učence Akivy (slovo epidemie je ovšem třeba chápat jako opis teroru, který Římané rozpoutali po potlačení povstání Bar Kochby v roce 135), jednak na tento den připadá úmrtí velkého učence rabbiho Šimona bar Jochaje ve 2. století. Tento den se v židovském světě slaví jako den učitelů a žáků. **Tu bi-švat** (15. den hebrejského měsíce švatu, přibližně leden) nesouvisí s historickými událostmi, ale s cyklem přírody. Označuje se jako Nový rok stromů a v Izraeli v tento den tisíce lidí vysazují nové stromy.

Smuteční den

Tiša be-av – 9. den hebrejského měsíce av, nejvýznačnější smuteční den židovského roku (obvykle připadá na přelom července a srpna). V židovských dějinách se k němu váže několik tragických událostí – zničení prvního i druhého jeruzalémského Chrámu, pád pevnosti Betar (poslední ohnisko odporu během povstání Bar Kochby proti Římanům). V tento den byli rovněž vypovězeni Židé z Anglie (roku 1290) a ze Španělska (roku 1492).

(Pramen: Židé – dějiny a kultura, Židovské muzeum, Praha 1997)

EDIČNÍ POZNÁMKA

Elie Wiesel řekl: K literatuře mě přivedlo ticho po mrtvých. Já bych mohl říci, že mě ke knižním rozhovorům původně přivedlo ticho živých, ke kterému partneři mých knih byli minulým režimem odsouzeni. Hned po příchodu do emigrace v roce 1978 jsem začal pracovat na cyklu publikací, kterému dnes říká SKLADIŠTĚ VĚČNOSTI. V této práci jsem pokračoval i po návratu do Čech. Patří sem následující knihy:

České rozhovory ve světě, Index 1981, Kolín nad Rýnem; Čs. spisovatel 1992 – s J. Věvodou, K. Krylem, J. Benešem, O. Filipem, L. Aškenazym, V. Fischlem, V. Čerepkovou, K. Michalem, F. Listopadem, J. Škvoreckým, V. Škutinou, J. Jedličkou, I. Divišem, R. Preisnerem, G. Laubem, I. Binarem, V. Hejlem, A. Lustigem, J. Hutkou a A. Brouskem

Generace 35–45, Arkýř 1986, Mnichov – ve sborníku najdete eseje na téma „naše generace“ a ukázky z prací těchto autorů: J. Gruši, P. Krále, K. Hvižďaly, V. Bělohradského, M. Brouskové, A. Brouska, I. Binara, P. Kabeše, E. Kriseové, A. Stankoviče, V. Jirousové, J. Hutky, P. Šruta, K. Kryla, P. Podhrázkého, J. Věvody, S. Richterové a T. Frýborta

Dialogy, Torst 1997, Praha – s V. Bělohradským, J. Grušou, R. Preisnerem, P. Králem, J. Němcem, Z. Vašíčkem, K. Chvatíkem, J. Vladislavem, L. Vaculíkem, S. Richterovou, A. Brouskem, J. Kolářem a P. Šrutem

Umění stárnout, ztraceno v nakladatelství Odeon – sborník publicistických prací Jiřího Gruši z let 1964–1985, doplněný rozsáhlým rozhovorem s autorem

Následuje *SEDM KNIH O VZPOURE*:

Myslet zeleň světa, rozhovor s Václavem Bělohradským – mapuje vzpouru myšlením, Edice Expedice 1985, Praha; reprint Ritter Verlag 1989, Bonn; Mladá fronta 1991 a 1992

Dálkový výslech, rozhovor s Václavem Havlem – mapuje vzpouru životem v pravdě, Edice Expedice 1986 (sv. 233), Praha; Edice Studnice (sv. 30) 1987, Brno; Tiskem knižně česky: Václav Havel: Dálkový výslech. Rozhovor s Karlem Hvižďalou, Rozmluvy 1986 a 1989, Purley (též reprint v Edici Kolibřík ve formátu A7 s lupou ve hřbetě); Melantrich 1989 a 1990, Praha; Václav Havel: Sebrané spisy, svazek 4. Eseje a jiné texty z let 1970–1989; Dálkový výslech, rozhovor s Karlem Hvižďalou, Torst, Praha, 1999; Academia 2000, Praha

Knižecí život, rozhovor s Karlem Janem Schwarzenbergem – mapuje vzpouru životem v tradici, Mladá fronta 1997, Praha, Paseka 2002, Praha a Litomyšl

Nevíтанý svědek, rozhovor s Ivou Kotrlou – mapuje vzpouru vírou v Boha, Rozrazil 1992, Brno

Soukromá vzpoura, rozhovor s Pavlem Landovským – mapuje vzpouru klaunstvím, Ritter Verlag 1988, Bonn; Mladá fronta 1990, Praha

Povídání, rozhovor s Jiřím Suchým – mapuje vzpouru prací, Dnes 1991, Praha

Když umřít, tak v Jeruzalémě, rozhovor s pražským a zemským rabínem Efraimem Karolem Sidonem (spoluautor Viktor Vondra) – mapuje vzpouru příklonem k židovství, Mladá fronta 1997, Praha

A pak ještě:

Výslech revolucionářů z listopadu 1989, vyšlo jako první číslo časopisu Bestseller, nakl. Ivo Železný 1990, Praha; Primus 2000, Praha – rozhovory s Šimonem Pánkem, Pavlem Lagnerem, Václavem Bendou, Jitkou Vodňanskou, Sašou Vondrou, Petrem Uhlem, Petrem Oslzlým, Václavem Ma-

lým, Rudolfem Battěkem, Janem Škodou, Karlem Steigerwaldem, Janem Urbanem, Ivanem Klímou, Ondřejem Neffem, Martou Bystrovovou, Vladimírem Kovářikem, Karlem Králem, Miroslavem Pavlem, Marií Divišovou, Martou Kubišovou a Jaroslavem Hutkou

První zprava, rozhovor s Václavem Klausem, *Cartoonis* 1992, Praha

Benefice, 200. kniha nakladatelství *Sixty-Eight Publishers* v Torontu, rozhovor se Zdenou Škvoreckou-Salivarovou a fejetony všech autorů tohoto nakladatelského domu. Vyšla v roce 1990 a v roce 1993 v nakladatelství Ivo Železný rozšířena o rozhovor s Josefem Škvoreckým pod názvem **Opus-tiš-li mne, nezahyneš**

Josef Koudelka, fotopublikace s rozhovorem Karla Hvižďaly s Josefem Koudelkou, *Torst* 2002, Praha

Rozhovory na přelomu tisíciletí, rozhovory s Jacquesem Rupnikem, Dušanem Třeštíkem, Janem Mlynárikem, Karolem Sidonem, Milanem Nakonečným, Michalem Andělem, Karlem Schwarzenbergem, Ivanem Dou-dou, Antonínem Klimkem, Jaromírem Štětinou a Jiřím Grušou, *Dokořán a Máj* 2002, Praha

Magnetofonové pásky, různé verze rukopisů a korespondence k uvedeným knihám jsou uloženy v mém archivu v Archives et Musée de la littérature A. S. B. L. Bibliothèque-Royale Albert 1er v Bruselu, který spravuje prof. Jan Ruběš.

K. H., v Dobřichovicích 2002

P. S. Úryvky z některých rozhovorů vyšly v roce 2001 v MF Dnes, Lidových novinách, Respektu a Xantypě.

O AUTORECH

Karol Sidon, od roku 1978 též Efraim, narozen 9. srpna 1942 v Praze. Vrchní pražský a zemský rabín, spisovatel, scenárista a dramatik.

Studoval na filmové fakultě pražské AMU (1960–1964), do roku 1969 pracoval postupně jako redaktor Čs. rozhlasu v Praze, dramaturg animovaného filmu ve Studiu Jiřího Trnky a redaktor Literárních listů a Listů. V sedmdesátých letech byl zaměstnán jako pomocný dělník u Vodních zdrojů, prodavač tisku a topič. Od roku 1972 nesměl publikovat; roku 1977 se stal signatářem Charty 77 a v roce 1983 emigroval do SRN.

V Heidelbergu studoval judaistiku na Hochschule für jüdische Studien (1983–1990). Po šestiletém studiu přijel nakrátko do Prahy a vzápětí odjel do Jeruzaléma, kde v letech 1990–1992 dostudoval na rabínském semináři Ariel (Harry Fischel-Institute). Dvacátého osmého září 1992 byl jmenován pražským a o něco později zemským rabínem.

Je autorem pěti divadelních her – *Latriny*, *Shapira*, *Labyrint* aj., šesti rozhlasových her – *Páté přikázání*, *Cyrl*, *Dvoji zákon*, *Třináct oken* aj. Napsal také scénáře k filmům *Zběhové a poutníci*; *Ptáčkové*, *síroty a blázni*; *Na shledanou v pekle*, *přátelé*.

Jako prozaik debutoval autobiograficky laděnými knihami *Sen o mém otci* (1968) a *Sen o mně* (1969), následovala vydání v samizdatu: *Evangelium podle Josefa Flavia* (1974), *Boží osten* (1976), *Brány mrazu* (1977), *Návrat Abrahamův* (1980). Od roku 1989 vycházejí jeho knihy v oficiálních nakladatelstvích.

Svůj duchovní vývoj vyložil v knižním rozhovoru s K. Hvižďalou a V. Vondrou *Když umřít, tak v Jeruzalémě* (1977).

Karel Hvižďala, novinář a spisovatel; narodil se 16. srpna 1941 v Praze.

Začal jako redaktor v Mladém světě, poté v Albatrosu, v letech 1978–1990 žil v emigraci v Německu. Bývalý předseda představenstva MAFRA, která vydává Mladou frontu Dnes, spolumajitel a šéfredaktor časopisu Týden. V současné době ve svobodném povolání.

Je autorem sedmnácti knih-rozhovorů s významnými osobnostmi našeho politického a kulturního života, románů, novel – *Raroh*, *Nevěry*, *Vzkaz*, *Výpověď*, knížek pro děti – *Fialoví ježci*, a rozhlasových her – *Rekonstrukce začínajícího básníka*, *Vzkaz*, *Věverky na tři řádky*, *Tři výpovědi*, atd.

OBSAH

<i>Úvodem</i>	7
O paměti	9
O svědomí	25
O iluzích	37
O pomalosti myšlení	49
O smyslu života	65
O 11. září 2001	77
O rozhovoru	89
O nacismu	107
O humoru	115
<i>Slovníček použitých výrazů</i>	127
<i>Židovské svátky, slavnosti a smuteční den</i>	129
<i>Ediční poznámka</i>	132
<i>O autorech</i>	135

Karol Efraim Sidon

ČERVENÁ KRÁVA

Rozhovory s Karlem Hvižďalou

Vydání první

Typografie a obálka s použitím fotografií Jana Malého ml.

Matěj Šuhájek

Fotografická příloha z rodinného archivu Karola Sidona

Fotoportrét K. Sidona Jan Malý ml.

Redaktorka Jaroslava Jiskrová

Vydala v roce 2002 nakladatelství

Dokořán s. r. o., Kováků 10/788, Praha 5,

dokoran@dokoran.cz, <http://www.dokoran.cz>

(11. publikace)

a Jaroslava Jiskrová – Máj, Dominova 2466/9, Praha 5,

j.jiskrova@volny.cz

(2. publikace)

Sazba Miloš Jírša

Vytiskl Akcent tiskárna Vimperk, s. r. o.,

Špidrova 49, 385 01 Vimperk

Doporučená cena 160 Kč

ISBN 80-86569-30-6 (Dokořán, Praha)

ISBN 80-86643-00-X (Máj, Praha)